

Bokmeldinger

JOHN C. ENGLAND, *The Hidden History of Christianity in Asia: The Churches of the East before the year 1500*. Delhi & Hong Kong, 1996. xiii + 203 s.

SAMUEL HUGH MOFFETT, *A History of Christianity in Asia, vol. I: Beginnings to 1500*. Andre reviderte utgave, New York 1998. xxvii + 560 s.

Asias eldste kirkehistorie fram til de europeiske misjonærer kommer i oppdagernes kjølvann på 1500-tallet, er en fascinerende, men svært ofte neglisjert historie. Bevisst eller ubevisst tenker en seg oldtiden og middelalderens kirkehistorie som historien om Europas to store kirker, den vestlige eller romersk-katolske, og den østlige eller gresk-ortodokse. Det er imidlertid ingen tvil om at det bildet er galt. Historisk sett er det Asias kirke som er den østlige kirke. Den fikk raskt fotfeste både i India og Syria, og fikk et sterkt og livskraftig sentrum under det sassanidiske dynasti i Persia. Derfra spredte den seg som følge av et bevisst misjonsprogram gjennom sentral-Asia og like til Kina, der de første misjonærer virket lenge før deres europeiske kolleger nådde fram til Skandinavia. Det er altså en levende og livskraftig kirke vi her har å gjøre med, og bildet av kirkens historie gjennom oldtid og middelalder er derfor på ingen måte komplett uten at Asias kirke er med.

De bøker som her skal anmeldes, gir god hjelp til å gjenvinne

dette tapte perspektivet. *Samuel Moffett*, professor emeritus i økumenikk og misjon ved Princeton, og med Asia-bakgrunn fra Korea og Kina, har med sin *A History of Christianity in Asia, vol. I* utvilsomt skrevet første del av det som i overskuelig framtid vil bli stående som standardverket om Asias kirkehistorie. Boken kom første gang i 1992, men har vært utsolgt en tid, og foreligger nå i ny og revidert utgave. Den skal følges opp med et bind 2, som følger historien fram til vår tid. Dette bindet skal ifølge både forfatter og forlag være klar til utgivelse med det første.

Moffett gir en bred og detaljert framstilling av Asias gamle kirke. Etter først å ha presentert og diskutert tradisjonene om apostelen Thomas virke i India og den eldste kirke der, konsentrerer han seg om kirken i Syria og (særlig) Persia, dens kamper, seire og nederlag, og dens forhold til de skiftende herskere og dynastier. Til forskjell fra Europa fikk aldri Asia noen keiser som gjorde den kristne kirke til rikets sentrale religiøse institusjon. Men både under sassanidene og deres etterfølgere, først arabiske og siden persiske muslimer, ble perioder av forfølgelse avløst av lange perioder av nokså romslig toleranse. Det gjorde at kirken fikk ro på seg både til å organisere seg og ekspandere, og Moffett lar oss være med på begge deler.

Den sterke og livskraftige asiatiske kirke gikk imidlertid nesten under, og fantes i år 1500 bare i to små enklaver, en i nord-Syria og en i Sør-India. Moffett viser også hvordan dette skjedde. Kirkens forhold til det mongolske imperium under

Djengis-khan og hans etterfølgere blir her viktig. Dette imperiet, som på sitt største omfattet hele Asia fra Kina til Øst-Europa, var nemlig gjennomgående tolerant mot kirken, og mange kristne fikk innflytelsesrike stillinger. Da dette riket falt sammen og ble etterfulgt av til dels militante muslimske herskere, maktet imidlertid kirken ikke påkjenningen. Den forsvant i Kina og Sentral-Asia, og overlevde bare så vidt i Syria og India.

En tradisjonell forklaring på denne utviklingen har vært å peke på østkirkens nestorianisme; de gikk altså under fordi den var svekket av heresi. Moffett gir en grundig framstilling av den historiske bakgrunn for øst-kirkens nestorianisme, men forstår den ikke som heretisk; tvert imot mener han å finne alle vesentlige elementer i den felles kristne tro i de viktige teologiske dokumenter fra Asias kirke. Han er mer tilbøyelig til å tro at kirken ble svekket av periodiske, til dels svært harde forfølgelser, samtidig som det å bevare et minimum av administrativ og kirkelig enhet tvers over det enorme asiatiske kontinent nærmest var en uløselig oppgave. Samtidig møtte den her, både i persisk zoroastrisme, arabisk islam og kinesisk konfusianisme og buddhisme, motstandere som både var selvbevisste og til dels også aggressive. Det er heller ingen tvil om at uenighet og splittelse også svekket Asias kirke, det gjelder både striden mellom monofysitter (jakobitter) og nestorianere i Syria og Persia, og splid mellom nestorianere og katolske misjonærer i mongolsk Kina.

Teologisk uenighet og kirkesplittelse er ikke bare et europeisk fenomen.

Etter å ha arbeidet seg gjennom Moffetts bok sitter leseren igjen med et relativt klart bilde av hvordan Asias kirke utviklet seg under og ble påvirket av de skiftende politiske vilkår. En sitter ikke igjen med et like klart bilde av kirkens indre liv; Moffett prioriterer det politiske og kirkepolitiske på bekostning av det teologiske og liturgiske. I hvert fall denne leser ville gjerne visst noe om også denne siden av kirkens liv. Det er imidlertid ingen tvil om at Moffetts bok har lagt en godt grunnlag for den som vil arbeide videre også med denne siden av Asias gamle kirke.

En god hjelp til det kan en få av *Englands* bok. England, som har sin Asia-bakgrunn først og fremst fra Hong Kong, har skrevet en kortfattet framstilling av Asias kirke som er geografisk orientert; han følger dens vei østover fra Persia og Arabia til Korea og Japan. I stedet for en bred skildring av utviklingen, gir han en kortfattet presentasjon av kilder og litteratur til de forskjellige epoker og land. Mer enn i selve framstillingen ligger derfor denne bokens verdi i at den gir en oppdatert oversikt over den ofte vanskelig tilgjengelige litteratur til denne del av kirkehistorien. Boken kan leses som et sammendrag av Asias kirkehistorie; jeg vil imidlertid anta at forskere som søker hjelp til orientering på et vanskelig overskuelig felt, vil finne den mest verdifull.